

مؤلفه‌های مراقبت از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی: یک مرور چتری

ناصر حیدری^۱✉، مهدی زارع بهرام‌آبادی^۲، کیومرث فرحبخش^۳، محمد عسگری^۴

۱. دانشجوی دکتری مشاوره، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. نویسنده مسئول: dr.naserheydari1012@gmail.com

۲. دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۳. دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۴. دانشیار، گروه سنجش و اندازه‌گیری، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
تاریخ‌ها: دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۲۰ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۰۴	قلدری مجازی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین تهدیدهای فضای آنلاین برای نوجوانان شناخته می‌شود و می‌تواند پیامدهای روانی و اجتماعی متعددی از جمله اضطراب، افسردگی، کاهش عزت‌نفس، افت عملکرد تحصیلی و مشکلات سازگاری اجتماعی به همراه داشته باشد. این مطالعه با هدف شناسایی و طبقه‌بندی مؤلفه‌های مراقبت از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی انجام شد. جستجوی مرورهای نظام‌مند و فراتحلیل‌های مرتبط با پیشگیری یا کاهش قلدری مجازی در نوجوانان، با استفاده از مرور چتری، در پایگاه‌های PubMed، ScienceDirect و Scopus صورت گرفته است. جستجوی مقالات شامل، مقالات انگلیسی در بازه زمانی سال ۲۰۲۱ تا می ۲۰۲۶ بودند. در مرحله اول ۳۹۹ مقاله وارد فرایند غربالگری شد. در مرحله بعد، متن کامل ۱۶ مقاله بررسی و پس از آن، ۱۰ مقاله مروری با دستورالعمل معیار پریزما، تحلیل گردید. داده‌های استخراج‌شده شامل ویژگی‌های کلی مطالعات و مؤلفه‌های مداخلات بود. نتایج نشان داد که مؤلفه‌های به‌دست‌آمده در پنج سطح اصلی شامل مؤلفه‌های دانش‌افزایی، هیجانی، شناختی، رفتاری و سرمایه‌های روان‌شناختی قابل طبقه‌بندی هستند و مراقبت از دانش‌آموزان در برابر پیامدهای زیان بار قلدری مجازی مستلزم اتخاذ رویکردی جامع، نظام‌مند و چندلایه با درگیر کردن نظام‌های خانواده و مدرسه است. این مؤلفه‌ها شامل مجموعه‌ای از مهارت‌ها و توانمندی‌هایی هستند که به افزایش آگاهی نوجوانان، تقویت توانایی‌های هیجانی و شناختی، بهبود رفتارهای مقابله‌ای و ارتقای منابع روان‌شناختی آنان در مواجهه با قلدری مجازی کمک می‌کنند.

استناد: حیدری، ناصر، زارع بهرام‌آبادی، مهدی، فرحبخش، کیومرث، عسگری، محمد (۱۴۰۴). مؤلفه‌های مراقبت از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی: یک مرور چتری، روان‌شناسی فرهنگی، ۹(۲). ۲۵۸۸-۷۲۱۱.

<https://doi.org/10.30487/jcp.2026.590984.1926>

این مقاله یک اثر دسترسی آزاد است که تحت مجوز CC BY 4.0 منتشر شده است. استاد و انتشار مجدد این اثر با ذکر منبع درست مجاز است. منتشرشده توسط نشریه روان‌شناسی فرهنگی (سازمان مطالعه و تدوین کتب دانشگاهی در علوم انسانی (سمت)).

Components of Protecting Students Against Cyberbullying: An Umbrella Review

Naser Heydari¹✉, Mahdi Zare bahramabadi², Kiomars Farahbakhsh³, Mohammad Asgari⁴

1., Tehran, Iran.

Corresponding Author: naser.1012@yahoo.com

2. Associate Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

3. Associate Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

4. Associate Professor, Department of Assessment and Measurement, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Article Info

History

Received: November 11, 2025

Accepted: February 23, 2026

Keywords

Prevention

Digital Literacy

Cyberbullying

Adolescents

Umbrella Review

Abstract

Cyberbullying is one of the most significant online threats to adolescents and is associated with adverse psychological and social outcomes, including anxiety, depression, low self-esteem, poor academic performance, and social adjustment difficulties. This study aimed to identify and classify the key components of protecting students against cyberbullying. An umbrella review was conducted by searching for systematic reviews and meta-analyses on the prevention or reduction of cyberbullying among adolescents in the PubMed, Scopus, and ScienceDirect databases. English-language studies published between 2021 and May 2026 were eligible. A total of 399 records were initially identified and screened. Sixteen studies underwent full-text assessment, and 10 review studies were ultimately included in the final analysis following the Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA) guidelines. Extracted data included the general characteristics of the studies and the intervention components. The identified components were classified into five major domains: knowledge enhancement, emotional, cognitive, behavioral, and psychological capital. The findings also indicated that protecting students from the harmful consequences of cyberbullying requires a comprehensive, systematic, and multilevel approach involving both family and school systems. The identified components encompass the knowledge, skills, and competencies needed to enhance adolescents' awareness, strengthen their emotional and cognitive abilities, improve adaptive coping behaviors, and foster psychological resources for dealing with cyberbullying. These findings provide an evidence-based framework for developing comprehensive interventions to protect students from cyberbullying.

Citation: Heydari, N., Zare bahramabadi, M., Farahbakhsh, K., & Asgari, M. (2026). Components of Protecting Students Against Cyberbullying: An Umbrella Review. *Cultural Psychology*, 9(2), 211-230.
<https://doi.org/10.30487/jcp.2026.590984.1926>

© 2026 The Author(s). This is an Open Access article distributed under CC BY 4.0. Reuse and distribution are permitted with proper citation. Published by Cultural Psychology (Organization for Researching and Composing University Textbooks in the Humanities (SAMT)).

مقدمه

گسترش روزافزون فناوری‌های ارتباطی و نفوذ گسترده اینترنت، کیفیت تعاملات اجتماعی نوجوانان را دگرگون کرد (Ray et al, 2024; Wait & Slater, 2025; Popovic & Vejmelka, 2026; Vandegroeo et al, 2026; Torun et al, 2026). اشکال نوپدید ارتباط آنلاین، اگرچه فرصت‌های فراوانی را برای یادگیری، تعامل و مشارکت اجتماعی فراهم کرده‌است (Milkovich et al, 2026) اما زمینه‌ساز بروز طیف وسیعی از رفتارهای آسیب‌زا نیز بوده است (Liu et al, 2025; Ziegel et al, 2025; Zhang & Xiang, 2026; Wang et al, 2026; Peng et al, 2026; Kass et al, 2025; Ferreira et al, 2026; Conway et al, 2026; Shen et al, 2026). قلدری مجازی^۱ یکی از شاخص‌ترین رفتارهای آسیب‌زای برخط است (جکسون^۲ و همکاران، ۲۰۲۵) که توجه پژوهشگران بسیاری را در این دو دهه‌ی اخیر به خود معطوف داشته‌است (Li et al, 2025; Daily et al, 2024; al, 2024). قلدری مجازی به رفتارهای عمدی، تکرارشونده و آسیب‌زا در بسترهای دیجیتال اشاره دارد که با هدف آزار، تهدید، تحقیر یا حذف اجتماعی فرد دیگر انجام می‌شود (Ray et al, 2024; Draganic et al, 2024). این نوع قلدری می‌تواند از طریق پیام‌های توهین‌آمیز، انتشار شایعات، افشای اطلاعات خصوصی، ایجاد حساب‌های جعلی، طرد اجتماعی در فضای برخط و اشکال دیگر بروز یابد (Grover & Raju, 2023). باتوجه به ویژگی‌های خاص فضای مجازی از جمله حضور ناشناس^۳ در فضای برخط، دسترسی دائم به قربانی و امکان انتشار سریع و گسترده محتوای آزاردهنده، قلدری مجازی به مسئله‌ای فراگیر و پیچیده تبدیل شده‌است (Chicote et al, 2024) به‌نحوی که آثار آن اغلب گسترده‌تر و ماندگارتر از قلدری سنتی^۴ است (Yang et al, 2026).

نوجوانان به‌واسطه بحران‌های نوجوانی، اعم از هویت‌یابی، نسبت به پذیرش اجتماعی و تعامل با همسالان حساسیت بیشتری دارند (Torun et al, 2026; Wang & Jiang, 2026; Antia et al, 2020). این امر نوجوانان را به‌عنوان گروهی از کاربران فعال فضای مجازی، در برابر قلدری مجازی آسیب‌پذیرتر می‌کند (Blanca et al, 2026). بر اساس شواهد پژوهشی، تجربه قلدری مجازی، پیامدهای قابل توجهی از جمله اضطراب (Li et al, 2026; Giumetti et al, 2026) افسردگی (Theriault et al, 2025) کاهش عزت‌نفس (Draganic et al, 2024; Hiller et al, 2026; Casana et al, 2025) باورهای ناکارآمد نسبت به ظاهر، افت عملکرد تحصیلی (Vizcaino et al, 2023) (منظور، صادق و بیگ^۵، ۲۰۲۶)، باورهای ناکارآمد نسبت به ظاهر، افت عملکرد تحصیلی (Richardson et al, 2026) (Giumetti et al, 2026)، اختلال‌های روان‌تنی (Cambaz, 2025)، استعمال دخانیات، سوء مصرف مواد (Richardson et al, 2026)، در موارد شدیدتر، افکار و رفتارهای آسیب‌رسان (Bird et al, 2026) را برای قربانیان به همراه دارد. همچنین احتمال آنکه قربانیان قلدری مجازی در موقعیت‌های آتی در ارتکاب قلدری مجازی مشارکت کنند (Odewumi & Jones, 2026; Shuhui et al, 2025) و یا در مواجهه با رفتار قلدری نسبت به دیگران، منفعلانه برخورد کنند (Chen et al, 2025) بیشتر است و این تداوم چرخه قلدری مجازی را تشدید می‌کند.

بنابراین تلاش برای واکاوی ابعاد پدیده قلدری مجازی با هدف طراحی و اجرای مداخلات کارآمد، ضرورتی انکارناپذیر است (Mekonnen et al, 2026; Bozdog et al, 2026; Li et al, 2026) که علاوه بر ارتقا و بهبود سلامت روان و بهزیستی نوجوانان، زمینه را برای پیشگیری از وقوع قلدری مجازی و تجربه پدیده قربانی مجازی فراهم می‌آورد (Nugroho et al, 2025; Bai et al, 2026; Popovic & Vejmelka, 2026).

مداخلات قلدری مجازی سطوح مختلفی از فرد، خانواده، مدرسه و جامعه را هدف قرار می‌دهند و در غالب برنامه‌های متنوعی از جمله برنامه‌های ارتقای سواد دیجیتال (Tao et al, 2026; Vo et al, 2026)، تقویت مهارت‌های

1. cyberbullying
 2. Jackson
 3. anonymity
 4. bullying
 5. Manzoor, Sadiq & Baig

مقابله‌ای (Tokgoz et al, 2026)، مهارت‌های تنظیم هیجان (Li et al, 2026)، آموزش همدلی (Ferreira et al, 2021; Salem et al, 2023) ارائه می‌شوند. مداخلات قلدری مجازی در صورتی کارایی بهینه خواهند داشت که با یک رویکرد یکپارچه و با مشارکت تمام ذی‌نفعان به اجرا درآیند (Pyzalski et al, 2022; Dailey & Roche, 2025)؛ به نحوی که هم‌سو با آگاه‌سازی نوجوانان، به عنوان عاملان و قربانیان بالقوه، امکان توانمندسازی والدین برای نظارت همدلانه، ارتقای ظرفیت مدارس برای مدیریت بحران و بهبود سیاست‌های کلان جامعه برای ایجاد فضای دیجیتالی امن را محقق سازد. حرکت در این مسیر مستلزم غنای دانش در حوزه مداخلات و آگاهی از شکاف‌های مداخلاتی است.

پژوهشگران بسیاری با مرور نظام‌مند یافته‌های پژوهشی، مؤلفه‌های مراقبت و مداخلات موجود را متناسب با اشتراک در رویکرد مداخلاتی، مؤلفه هدف، مسیر ارائه مداخله و یا مخاطب دریافت‌کننده مداخله، دسته‌بندی کرده‌اند و ینشی بالاتر از سطح دانش موجود ارائه کرده‌اند (Wang & Jiang, 2023; Rusillo et al, 2024; Shi et al, 2025). یافته‌های حاصل از مرورهای نظام‌مند مبنای ارزشمندی است اما پاسخگوی دغدغه دستیابی به دیدگاه کل‌نگر و چندبعدی نیست؛ از این رو پژوهش حاضر، با شناسایی نقاط قوت‌مؤلفه‌ها مدل‌های موجود و نقد مؤلفه‌ها رویکردهای تک‌بعدی از طریق مرور چتری، مسیر را برای دستیابی به یک چارچوب معیار و عملیاتی هموار ساخته تا ضمن دستیابی به یک چارچوب یکپارچه، مؤلفه‌های اصلی مراقبت از دانش‌آموزان نوجوان در برابر قلدری مجازی استخراج شود و به متخصصان و سیاست‌گذاران آموزش و پرورش کمک کند با استفاده از نتایج این مطالعه گام‌های مؤثرتری در راستای تأمین امنیت نوجوانان در برابر پدیده قلدری مجازی بردارند. بنابراین مطالعه حاضر در پی آن است که با تلفیق مرورهای نظام‌مند پیشین به این پرسش‌ها پاسخ دهد: ۱) مؤلفه‌های مراقبت از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی کدام‌اند؟ ۲) چه سطوحی از نظام مراقبت در برابر قلدری مجازی در مداخلات فعلی مغفول مانده‌اند؟ ۳) مسیرهای موجود مراقبت از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی کدام است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر، یک مرور چتری است که بر اساس دستورالعمل‌های معیار پریزما انجام شده است. مرور چتری یک روش صریح و نظام‌مند برای جست‌وجو و شناسایی مرورهای نظام‌مند مرتبط با پرسش‌های پژوهش در یک حوزه موضوعی خاص و استخراج و تحلیل یافته‌های مطالعات نظام‌مند اولیه است (عبدلطیف^۱ و همکاران، ۲۰۲۵).

مطابق دستورالعمل کوکران ویژگی‌های یک مرور چتری عبارتند از: ۱. هدف پژوهشی مشخص برای پاسخ به یک پرسش پژوهشی خاص ۲. جست‌جو و گنجاندن صرف مرورهای نظام‌مند (بافراتحلیل یا بدون فراتحلیل) ۳. اتخاذ روش تکرارپذیر برای شناسایی مرورهای نظام‌مند ۴. جمع‌آوری، تحلیل و ارائه ویژگی‌های توصیفی مرورهای نظام‌مند ۵. تحلیل یافته‌ها، متناسب با هدف و پرسش‌های پژوهشی مؤلفه‌ها خاص مؤلفه‌ها مرور چتری. در بخش پیش‌رو، پس از شرح فرآیند جست‌جو، معیارهای ورود و خروج، غربال اولیه و ثانویه مطالعات نظام‌مند، داده‌های استخراج‌شده تحلیل شده‌اند.

راهبرد جستجو

جستجوی جامع در سه پایگاه داده معتبر علمی پاب‌مد^۲، اسکوپوس^۳، ساینس دایرکت^۱ انجام شد. راهبرد جستجو با استفاده از کلیدواژه‌های مرتبط با قلدری مجازی، نوجوانان و مداخلات، طراحی گردید. برای به حداکثر رساندن پوشش

1. abdellatif

2. PubMed

3. Scopus

مقالات از عملکرهای بولین استفاده شد. از میان ۴۴۸ مقاله شناسایی شده در این سه پایگاه، ۳۹۹ مقاله وارد فرایند غربالگری عنوان و چکیده شد. عبارت جستجوی نهایی بدین صورت بود:

("cyberbullying" OR "online bullying") AND ("prevention" OR "protection" OR "intervention" OR "supervision" OR "care" OR "support") AND ("adolescents")

همچنین محدوده زمانی جستجو از سال ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۶ بود و مقالات به مقاله‌های مروری و زبان انگلیسی محدود شد.

معیارهای پذیرش

مقالات بازبایی شده در مرحله جستجو برای پذیرش در فرآیند غربال اولیه می‌بایست:

۱. از نوع مرورهای نظام‌مند و فراتحلیل‌ها باشند.
۲. جامعه هدف مطالعات نوجوانان/ دانش‌آموزان دوره اول و یا دوم دبیرستان باشند.
۳. هدف مداخلات مرورهای نظام‌مند پیشگیری و یا کاهش قلدری باشند.
۴. مولفه‌های هدف که روند پیشگیری از قلدری مجازی از طریق آن انجام شده‌است، گزارش شده باشند.
۵. مقالات به زبان انگلیسی منتشر شده باشند.
۶. مقالات در بین سال‌های ۲۰۲۱ تا ماه می ۲۰۲۶ منتشر شده باشند.

فرآیند غربالگری و انتخاب مطالعات:

فرآیند انتخاب مطالعات در دو مرحله و در نرم‌افزار رایان انجام شد. در مرحله غربال اولیه، دو پژوهشگر، عناوین و چکیده تمامی مقالات بازبایی شده را به‌طور مستقل بررسی کردند بعد از پذیرش مقالات مرتبط، در پایان این مرحله یک جلسه به حل و فصل موارد عدم توافق بین پژوهشگران اختصاص یافت. در مرحله غربال تمام‌متن، دو پژوهشگر، متن کامل مقالاتی که در مرحله اول پذیرفته شده بودند، را به‌دقت مطالعه کردند و مقالاتی که مولفه‌های هدف مداخلات در آنها گزارش نشده بود از فرآیند مرور حذف گردید. در نهایت ۱۰ مقاله تحلیل شدند. در فلوچارت استاندارد پریزما (تصویر ۱)، روند شناسایی، غربالگری و انتخاب مطالعات مرجع به‌صورت نمودار شرح داده شده‌است.

استخراج داده‌ها و تحلیل مولفه‌ها

داده‌های حاصل از مطالعات مروری، با استفاده از روش‌های مرور چتری انجام شد. برای تضمین شفافیت، تکرارپذیری و کاهش سوگیری فرایند، مراحل مرور بر اساس دستورالعمل پریزما^۱ انجام گردید. در گام اول بر اساس راهبردهای جستجو، مطالعات مروری از پایگاه‌های داده گردآوری شد. در گام بعدی پس از حذف موارد تکراری، غربالگری چکیده و عنوان، انجام و منابع اولیه استخراج شد. برای کاهش سوگیری در غربالگری، این فرایند با کمک هوش مصنوعی رایان^۳ انجام شد. این هوش مصنوعی از الگوریتم‌های یادگیری ماشین استفاده می‌کند که به صورت تکراری از تصمیمات ورود و خروج داوران یاد می‌گیرند تا ارتباط سوابق غربالگری نشده را پیش‌بینی کنند. در ادامه و براساس معیارهای خروج (۱) منابع مربوط به وبلاگ‌ها یا پست‌های شبکه‌های اجتماعی؛ (۲) منابعی که فاقد امکان دسترسی به متن کامل بود؛ (۳) اسنادی که بر اساس ارزیابی کیفیت با استفاده از ابزار

1. Science direct

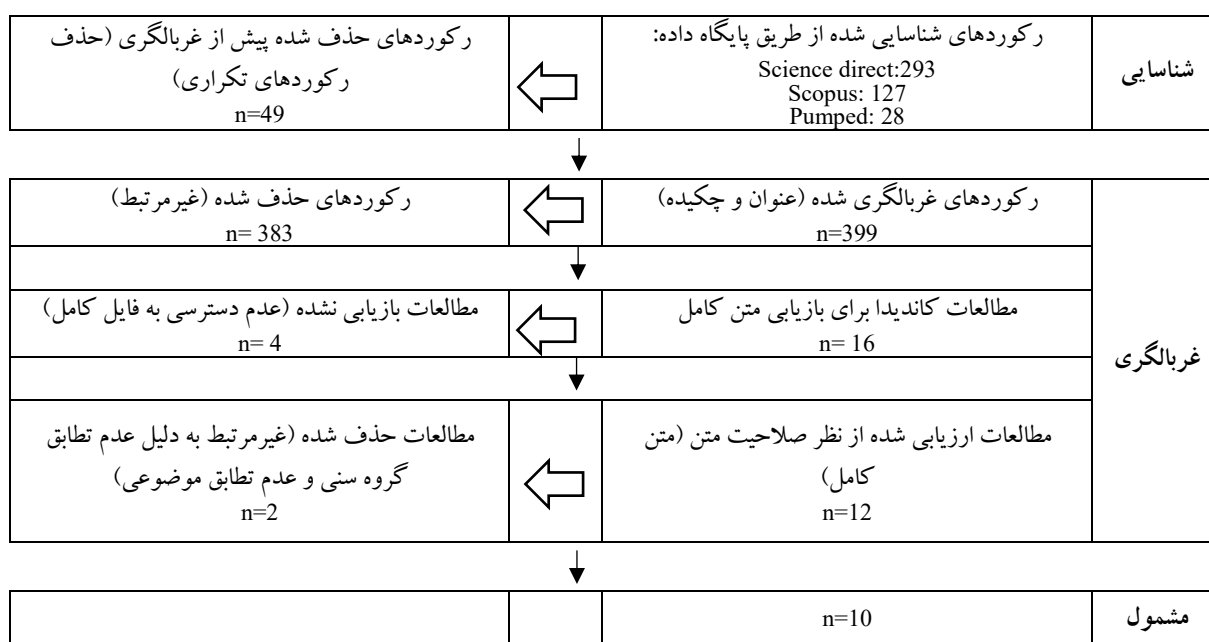
2. Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA)

3. Rayyan AI

AMSTAR-2 نمره پایینی دریافت کردند، بر اساس راهنمای رسمی این ابزار (Shi et al, 2025)، مرورهایی که در بیش از یک حوزه‌ی انتقادی دارای نقص جدی بودند یا امتیاز بسیار پایین دریافت کردند، از تحلیل حذف شدند. در نهایت پس از غربالگری متن کامل برای مقالات حائز شرایط، داده‌ها در دوسطح عمومی و اختصاصی استخراج شدند. داده‌های سطح عمومی شامل: مشخصات نویسنده، سال انتشار مرور، تعداد مقالات مشمول در مرور و ویژگی خاص مداخلات مرور بود (جدول ۱) و داده‌های سطح اختصاصی شامل: پوشش زمانی مرور، نوع مداخله، رسانه ارائه مداخله، مخاطب مداخله و مولفه‌ها/ مهارت‌های هدف بود (جدول ۲). در مرحله تحلیل برای پاسخ به سؤال پژوهش، داده‌های سطح اختصاصی براساس سطوح بوم‌شناسی (فردی، خانواده، مدرسه، جامعه) دسته‌بندی شدند تا در نهایت تصویری یکپارچه از ساختار مداخلاتی موجود حاصل شود.

جدول ۱ داده‌های سطح عمومی

نویسندگان	سال انتشار	تعداد مقالات مشمول	ویژگی خاص مداخلات مرور
۱ Zhang et al	۲۰۲۶	۳۴	مداخلات مبتنی بر بازی‌های آموزشی
۲ Serritella et al	۲۰۲۵	۶۵	مداخلات مبتنی بر فناوری
۳ Wang & Jiang	۲۰۲۲	۱۱	مداخلات والد-محور
۴ Kurnaz & Kocturk	۲۰۲۵	۳۰	اثربخشی مداخلات قلدری مجازی نوجوانان
۵ Shi et al	۲۰۲۵	۴۴	مداخلات مدرسه‌مبنا
۶ Rusillo-Magdaleno et al	۲۰۲۴	۲۹	مداخلات مبتنی بر فعالیت ورزشی
۷ Chen et al	۲۰۲۲	۱۶	اثربخشی مداخلات سلامت دیجیتال
۸ Kamaruddin et al	۲۰۲۳	۱۱	مداخلات کاهش ارتکاب قلدری مجازی
۹ Tozzo et al	۲۰۲۲	۲۹	راهکارهای آموزشی با محوریت مدرسه-خانواده
۱۰ Marin-balcazar & Guman	۲۰۲۲	۸۳	راهکارهای مداخلاتی قلدری و قلدری مجازی

تصویر ۱ پریزما (شناسایی مطالعات از طریق پایگاه های داده)

جدول ۲ داده‌های سطح تخصصی

	نویسندگان	پوشش زمانی	مداخله	رسانه ارائه مداخله	مخاطب	مؤلفه‌ها / مهارت‌های هدف
۱	Zhang et al	۲۰۲۵-۲۰۰۰	طراحی برنامه‌های کاربردی تعاملی با هدف دستیابی به محتوای آموزشی	موبایل، وب‌سایت، رایانه خانگی	نوجوان	تفسیر تاملی هیجانات، مهارت‌های هیجانی، درک و دریافت احساس دیگران
۲	Serritella et al	۲۰۲۳-۱۹۹۶	هدف قراردادن رفتارهای قلدری (سنتی، مجازی) با استفاده از انواع ابزارهای فناورانه	استفاده از هوش مصنوعی، واقعیت مجازی، بازی‌های جدی، ربات گفتگو، دوره‌های آنلاین (متناسب با سال اجرای پژوهش)	نوجوان	امنیت آنلاین، همدلی با قربانی، یادگیری مهارت‌های مواجهه، مهارت‌های زندگی، مهارت‌های اجتماعی، مهارت‌های مواجهه با نزاع، تغییر رفتارهای تماشاگران و ایجاد استدلال اخلاقی در آنان، خودکارآمدی برای مداخله، رفتارهای طلب کمک، تاب‌آوری در برابر قلدری مجازی، نگرش‌سازی، سواد آنلاین، هنجارهای اجتماعی
۳	Wang & Jiang	۲۰۲۱-۲۰۱۲	اجرای کارگاه‌های آموزشی و آگاه‌سازی از طریق مدرسه برای والدین	برنامه‌های آنلاین، آموزش‌های ویدیویی، سخنرانی، کارگاه‌های آموزشی، کارگاه‌های مشارکتی والدین و نوجوانان	والدین	کسب دانش امنیت و خطر در اینترنت و شایستگی مواجهه با آن، نگرش نسبت به قلدری مجازی و هنجارها، کنترل رفتاری ادراک‌شده، همدلی، ایجاد آگاهی نسبت به مداخلات قلدری مجازی در مدرسه
۴	Kurnaz & Kocturk	۲۰۲۳-۲۰۱۲	-	۱۰ جلسه برنامه مداخلاتی	نوجوان	-
۵	Shi et al	۲۰۲۴-۲۰۱۲	-	حضور / آنلاین	نوجوان	خودتنظیمی، خودآگاهی، مهارت‌های ارتباط، تصمیم‌گیری، دانش قلدری مجازی
۶	Rusillo-Magdaleno et al	۲۰۲۴-۲۰۱۳	فعالیت ورزشی (بسته به نوع مداخله، قبل، حین و بعد از ساعت مدرسه)	اجرای برنامه‌های ورزشی مختلف (پایاده روی، ایروبیک، بازی‌های گروهی، هنرهای رزمی)	نوجوان	-
۷	Chen et al	۲۰۲۱-۲۰۰۰	ارائه محتوا با استفاده از امکانات فناورانه.	بازی‌های آنلاین، گروه‌های در بستر فضای مجازی، وب، ویدیو، برنامه‌های کامپیوتری	نوجوان	همدلی، بهینه‌سازی نگرش، افزایش دانش، بهبود عزت نفس، مهارت‌های مقابله

ادامه جدول ۲ داده‌های سطح تخصصی

	نویسندگان	پوشش زمانی	مداخله	رسانه ارائه مداخله	مخاطب	مؤلفه‌ها/ مهارت‌های هدف
۸	Kamaruddin et al	۱۹۹۵-۲۰۲۲	مداخلات ویژه کاهش ارتکاب قلدری مجازی و کاهش قربانیان.	بازی دیجیتال، آموزش مهارت، مداخلات مدرسه‌مبنا، دوره‌های آنلاین، تمرین‌های ذهن آگاهی	نوجوان	آموزش شهروندی دیجیتال، نگرش‌سازی و افزایش آگاهی، ذهن آگاهی
۹	Tozzo et al	۲۰۱۷-۲۰۲۲	الف. راهکارهای آموزشی ویژه مدارس یا خانواده‌ها ب. راهکارهای فناورانه ج. راهکارهای ترکیبی د. سایر	جلسات آموزشی حضوری، دوره‌های آنلاین، برنامه‌های کاربردی،	نوجوان / والدین / معلمان	تفکر نقاد، آگاه‌سازی نسبت به موضوع قلدری مجازی و خطرات آن، راهکارهای حل مسئله، همدلی، راهکارهای مواجهه، مهارت‌های هیجانی، مهارت بازاندیشی نسبت به رفتارها و نگرش، کاهش عوامل خطر.
۱۰	Marin-balcazar & Guman	۲۰۰۶-۲۰۲۲	-	فضای مجازی، بازی‌های آنلاین، وب‌سایت، ویدئو کنفرانس.	-	مهارت‌های هیجانی، مهارت‌های مواجهه، ارتقای آگاهی، آموزش‌های روان‌شناختی.

یافته‌ها

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که حفاظت از دانش‌آموزان در برابر پیامدهای زیان‌بار قلدری مجازی، مستلزم اتخاذ رویکردی جامع، نظام‌مند و چندلایه است. هرچند در اغلب مداخلات، نوجوانان مخاطب اصلی به شمار می‌آیند، اما در برخی از برنامه‌ها برای والدین و معلمان نیز به‌طور مستقل نقش‌ها و مداخلات مشخصی پیش‌بینی شده بود. از نظر شیوه ارائه، مداخلات شناسایی شده در دو دسته کلی فناوری‌محور و آموزش‌محور قرار گرفتند. مداخلات فناوری‌محور، متناسب با روند تحول ابزارهای دیجیتال، دامنه‌ای از رسانه‌های ساده‌تر مانند فیلم‌های ویدئویی و محتوای چندرسانه‌ای تا قالب‌های تعاملی‌تر نظیر بازی‌های آنلاین آموزشی، برنامه‌های دیجیتال و در برخی موارد کاربردهای مبتنی بر هوش مصنوعی را دربرمی‌گرفتند (Serritella et al, 2025). در مقابل، مداخلات آموزش‌محور عمدتاً از طریق کارگاه‌های آموزشی، جلسات گروهی، برنامه‌های مشارکتی و فعالیت‌های کلاسی اجرا می‌شدند (Wang & Jiang, 2023). این تنوع در شیوه‌های ارائه، نشان می‌دهد که ادبیات مداخله‌ای قلدری مجازی، در سال‌های اخیر به‌سمت بهره‌گیری از ابزارهای متناسب با زیست دیجیتال نوجوانان حرکت کرده‌است، هرچند آموزش چهره‌به‌چهره و مشارکتی همچنان جایگاه خود را حفظ کرده‌است.

مؤلفه‌های مراقبت و پیشگیری از قلدری مجازی را می‌توان در قالب پنج سطح اصلی اما درهم‌تنیده دسته‌بندی کرد که نوجوانان را در برابر تهدیدهای فضای مجازی مصون می‌سازد. این پنج سطح عبارتند از: مهارت‌های هیجانی، مهارت‌های شناختی، مهارت‌های رفتاری، آموزش و دانش‌افزایی و سرمایه‌های روان‌شناختی (جدول ۳). مؤلفه‌های سطح مهارت‌های هیجانی، تفسیر تاملی هیجانات، درک و دریافت احساس دیگران و همدلی است. مؤلفه‌های سطح

مهارت‌های شناختی، استدلال اخلاقی، مهارت تصمیم‌گیری، تفکر نقاد، راهکارهای حل مسئله و مهارت بازانندیشی است. در سطح مهارت‌های رفتاری مولفه‌های توانایی مقابله با خطر و طلب کمک، کنش پویای شاهد و توانایی کنترل رفتار در مداخلات مشهود بود. مولفه‌های سطح آموزش و دانش‌افزایی ایجاد سواد آنلاین و شناخت ابعاد قلدری مجازی و تغییر و بهینه‌سازی نگرش و دانش موجود را پوشش داد. در سطح سرمایه‌های روان‌شناختی، مفاهیم خودآگاهی، ذهن‌آگاهی، عزت‌نفس، خودتنظیمی و تاب‌آوری نمایان شد.

جدول ۳ مؤلفه‌های مراقبت از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی

مؤلفه‌های اصلی	مولفه‌ها و مهارت‌های کلیدی
مهارت‌های هیجانی	تفسیر تأملی هیجانات، درک و دریافت احساس دیگران، همدلی.
مهارت‌های شناختی	استدلال اخلاقی، مهارت تصمیم‌گیری، تفکر نقاد، راهکارهای حل مسئله، مهارت بازانندیشی.
مهارت‌های رفتاری	توانایی مقابله با خطر و طلب کمک، کنش پویای شاهد، توانایی کنترل رفتار.
آموزش و دانش‌افزایی	ایجاد سواد آنلاین، شناخت ابعاد قلدری مجازی، تغییر و بهینه‌سازی نگرش و دانش موجود.
سرمایه‌های روان‌شناختی	خودآگاهی، ذهن‌آگاهی، عزت‌نفس، خودتنظیمی، تاب‌آوری.

جدول ۵ بستر و شیوه ارائه مداخلات مراقبت از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی

بستر و شیوه ارائه مداخلات	مداخلات کلیدی
مداخلات فناوری محور	فیلم‌های ویدئویی، محتوای چندرسانه‌ای، بازی‌های آنلاین آموزشی، اپلیکیشن‌های دیجیتال و کاربردهای مبتنی بر هوش مصنوعی.
مداخلات آموزش محور	کارگاه‌های آموزشی، جلسات گروهی، برنامه‌های مشارکتی و فعالیت‌های کلاسی.

تصویر ۲ مؤلفه‌های مراقبت از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی

بحث

مؤلفه‌های مراقبت از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی کدام‌اند؟

مطابق با مولفه‌های بدست آمده از این مرور چتری، مراقبت از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی، یک پدیده تک‌ساحتی نیست که بتوان آن را در قالب چند مهارت منفرد تصویر کرد، بلکه مستلزم یک مداخله جامع، چندسطحی و بوم‌شناختی است. تصویر نهایی مؤلفه‌های هدف نشان‌دهنده آن است که پیشگیری و مراقبت مؤثر، بر شبکه‌ای از ظرفیت‌های درهم‌تنیده استوار است که در پنج شاخه اصلی مولفه‌ها مهارت‌های هیجانی، مهارت‌های شناختی، مهارت‌های رفتاری، آموزش و دانش‌افزایی، و سرمایه‌های روان‌شناختی سازمان می‌یابد. این یافته با ادبیات جدید این حوزه هم‌راستا است که قلدری مجازی را نه صرفاً یک رفتار مسئله‌ساز فردی، بلکه محصول تعامل ویژگی‌های فردی، روابط بین فردی، زمینه مدرسه‌ای و بستر دیجیتال می‌داند (Pyzalski et al, 2022; Dailey & Roche, 2025).

آموزش و دانش‌افزایی همچنان یکی از رایج‌ترین مسیرهای مداخله است. مؤلفه‌هایی همچون سواد آنلایین، شناخت ابعاد و مصادیق قلدری مجازی و اصلاح نگرش‌ها و باورهای نادرست، در بسیاری از مرورها دیده شد (Wang & Jiang, 2023; Chen et al, 2025; Serritella et al, 2025; Shi et al, 2025). این امر بیانگر آن است که بخش مهمی از مسئله همچنان به ابهام مفهومی و ضعف تشخیص بازمی‌گردد؛ به‌ویژه در موقعیت‌هایی که قلدری مجازی در قالب شوخی، طنز، بازنشر محتوا یا طرد اجتماعی پنهان می‌شود (Oonagh et al, 2020; Mischel & Anastasia, 2023). با این حال، تحلیل مجموعه یافته‌ها نشان می‌دهد که دانش‌افزایی به‌تنهایی برای پیشگیری کافی نیست. به بیان دیگر مداخلات اثربخش بیش از آنکه بر انتقال اطلاعات متمرکز باشند، در پی تقویت ظرفیت‌های تنظیمی و بازدارنده در نوجوانان‌اند (Tao et al, 20269; Vo et al, 2026).

مهارت‌های هیجانی یکی از شاخص‌ترین مولفه‌ها در مداخلات قلدری مجازی نوجوانان است که نقش محوری در کاهش گرایش به رفتارهای آزارگرانه و افزایش حساسیت نسبت به رنج قربانی دارد (Marin et al, 2019; Mauludi & Fasikhah, 2024). این یافته با پژوهش‌هایی همسو است که نشان داده‌اند نقص در همدلی و دشواری در تنظیم هیجان می‌تواند احتمال درگیری در نقش قلدر یا همراهی منفعلانه با قلدری را افزایش دهد (Ferreira et al, 2021; Salem et al, 2023). در فضای مجازی که نشانه‌های چهره‌به‌چهره کاهش می‌یابد و فاصله روان‌شناختی از دیگری افزایش پیدا می‌کند، تقویت این دسته از مهارت‌ها اهمیتی دوچندان می‌یابد و نیاز به آموزش‌های ویژه دارد، زیرا نوجوان باید بدون اتکا به بازخوردهای حضوری، پیامد هیجانی رفتار خود بر دیگری را بازنمایی کند (Saladino et al, 2020).

یافته‌ها نشان داد که در کنار این بعد هیجانی، مهارت‌های شناختی نیز جایگاه برجسته‌ای در مداخلات دارند. استدلال اخلاقی، تفکر نقاد، مهارت تصمیم‌گیری، بازاندیشی و حل مسئله، از جمله مؤلفه‌هایی بودند که در مرورهای بررسی شده گزارش شدند. این الگو حاکی از آن است که بخش مهمی از پیشگیری از قلدری مجازی به توانایی نوجوان در تفسیر موقعیت (ژانگ^۱ و همکاران، ۲۰۲۲)؛ تشخیص مرز شوخی و آزار (Oonagh et al, 2020; Zhu et al, 2022)، ارزیابی پیامدهای کنش آنلایین و انتخاب پاسخ مسئولانه وابسته است. با توجه به اینکه در دوره نوجوانی بخش‌هایی از مغز که در فرایندهای شناختی مانند کنترل تکانه، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری نقش دارند هنوز به ظرفیت بهینه‌ی خود نرسیده‌اند، نوجوانان در مواجهه با محیط‌های پیچیده و پرفشار، آسیب‌پذیرتر عمل می‌کنند. فضای مجازی با حجم بالای محرک‌ها، سرعت تبادل اطلاعات و فشارهای اجتماعی، بار شناختی قابل توجهی بر نوجوان تحمیل می‌کند و می‌تواند توانایی او را در ارزیابی و انتخاب آگاهانه را تضعیف کند. از این رو، در طراحی مداخلات تربیتی و آموزشی لازم است به مؤلفه‌های شناختی توجه ویژه شود و بسترهایی فراهم آید که نوجوانان بتوانند مهارت‌های شناختی مرتبط با توجه، کنترل تکانه و تصمیم‌گیری را به‌طور هدفمند تمرین و

تقویت کنند (Oreilly et al, 2023). در این زمینه، استفاده از سناریوهای تعاملی، بازی‌های آموزشی و موقعیت‌های شبیه‌سازی شده می‌تواند پلی میان دانش نظری و قضاوت عملی ایجاد کند.

شاخه مهارت‌های رفتاری نشان داد که مراقبت مؤثر از دانش‌آموزان تنها با دانستن و احساس کردن محقق نمی‌شود، بلکه نوجوان باید بتواند عمل کند. توانایی مقابله با خطر، کمک‌خواهی (Chillemi et al, 2020; Hogsdal et al, 2023)، گزارش‌دهی، کنترل رفتار و کنش پویای، شاهد مؤلفه‌های رفتاری حاضر در مداخلات مرور شده بودند. اهمیت این مؤلفه‌ها از آن‌رو است که در بسیاری از موارد، نوجوانان قربانی یا شاهد قلدری مجازی، با وجود آگاهی از نامناسب بودن رفتار، فاقد مهارت عملی برای واکنش مناسب‌اند (اندکار و همکاران، ۲۰۲۳). بر این اساس یافته‌های این مطالعه تأکید می‌کند که آموزش رفتارهای محافظتی مشخص و تمرین‌پذیر، از جمله آموزش نحوه مستندسازی و گزارش‌دهی ایمن، درخواست کمک و مداخله مسئولانه شاهدان، باید در برنامه‌های مراقبتی ادغام شود.

شاخه سرمایه‌های روان‌شناختی، از منظر پیشگیری و نیز کاهش پیامدهای آسیب‌زا اهمیت ویژه‌ای دارد. خودآگاهی، ذهن‌آگاهی، عزت‌نفس، خودتنظیمی و تاب‌آوری، مؤلفه‌هایی‌اند که نه فقط می‌توانند آسیب‌پذیری نوجوانان را در برابر تجربه قربانی شدن کاهش دهند، بلکه ظرفیت ترمیم و بازیابی آنان را نیز پس از مواجهه با قلدری مجازی افزایش می‌دهند (Santos et al, 2021; Yazici et al, 2025). این یافته به‌ویژه در پرتو مطالعاتی اهمیت می‌یابد که پیامدهای روان‌شناختی قلدری مجازی را از اضطراب و افسردگی تا افت تحصیلی، خودآسیب‌رسانی و سوءمصرف مواد گزارش کرده‌اند (Giumetti et al, 2026; Hillier et al, 2026). بنابراین، مداخلاتی که علاوه بر کاهش رفتارهای پرخطر، بر ارتقای سرمایه‌های روان‌شناختی نیز تمرکز می‌کنند، در بلندمدت ماندگاری بیشتری دارند.

چه سطوحی از نظام مراقبت در برابر قلدری مجازی در مداخلات فعلی مغفول مانده‌اند؟

یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از عدم توازن میان سطوح مختلف نظام مراقبت است. مرورهای نظام‌مند بررسی شده، نشان دادند که بخش عمده مداخلات، نوجوان‌محورند و سطوح خانواده، مدرسه و جامعه، سهم کمتری در طراحی و اجرای برنامه‌ها دارند. این الگو اگرچه از منظر اجرایی قابل درک است، زیرا دسترسی به دانش‌آموزان در محیط مدرسه و سنجش تغییرات فردی آسان‌تر است، اما از منظر نظری و عملی محدودکننده به نظر می‌رسد. قلدری مجازی در خلأ رخ نمی‌دهد؛ این پدیده در بستری شکل می‌گیرد که هنجارهای خانواده، اقلیم مدرسه، روابط همسالان، کیفیت نظارت بزرگسالان و حتی قواعد پلتفرم‌های دیجیتال در آن نقش دارند.

در سطح خانواده، با وجود اشاره برخی مرورها به والدین، مداخلات خانواده‌محور هنوز از انسجام و بسامد کافی برخوردار نیستند. این در حالی است که نقش خانواده در شکل‌دهی الگوهای مصرف رسانه‌ای (Patrakov et al, 2024)، شکل‌گیری ارزشهای اجتماعی (Khaeriyah & Natsir, 2025)، تجربه‌های تعامل آنلاین (Johnson & Francis, 2022)، نظارت آنلاین (Martin et al, 2021; Shao et al, 2024)، پیشگیری از درگیر شدن نوجوان در جرائم مجازی (Arato et al, 2021)، تعیین‌کننده است. از منظر کاربردی، یافته‌های حاضر، تأکید دارد که الگوی مطلوب مراقبت خانوادگی در نظارت همدلانه و ارتباط مثبت والد-فرزند نهفته است (Liu & Hoi, 2025)؛ به‌نحوی که والدین ضمن شناخت فضای دیجیتال و خطرات آن، امکان گفت‌وگوی امن را برای نوجوان فراهم کنند. رویکردهای کنترلی و محدودکننده، هرچند ممکن است، مصرف رسانه را به‌صورت موقت کاهش دهند، اما زمینه را برای مراقبت از نوجوان فراهم نمی‌کند.

در سطح مدرسه نیز به‌نظر می‌رسد که مدارس و به‌طور خاص معلمان صرفاً به‌عنوان مجریان برنامه نقش‌آفرینی می‌کنند. حال آنکه جو مدرسه (Li et al, 2024)، سازوکارهای گزارش‌دهی محرمانه (Smith, 2019)،

آمادگی کارکنان آموزشی برای پاسخ به بحران (معصومی^۱ و همکاران، ۲۰۲۴) و وجود فرهنگ حمایت از (Palomera et al, 2021; Torgal et al, 2021)، همگی در اثربخشی مداخلات نقش تعیین‌کننده دارند. به بیان دیگر، اگر آموزش مهارت‌ها در کلاس درس با سیاست‌های روشن مدرسه و پاسخ‌های منسجم نهاد مدرسه همراه نباشد، احتمال تداوم یا بازتولید رفتارهای آزارگرانه پابرجا خواهد ماند (بایدو^۲ و همکاران، ۲۰۲۵). این یافته هم‌سو با رویکردهای چندسطحی پیشگیری، نقش مدرسه را در فرآیند بازداری، تشخیص و حمایت بیش از پیش نشان می‌دهد (Pyzalski et al, 2022; Daliey & Roche, 2025).

سطح جامعه، مغفول‌ترین رکن نظام چندبعدی مراقبت است. در مرورهای بررسی‌شده به سیاست‌گذاری عمومی، نقش رسانه‌ها، مسئولیت پلتفرم‌ها، چهارچوب‌های حقوقی و سازوکارهای کلان حمایت از کودکان و نوجوانان پرداخته نشده است. این در حالی است که ویژگی‌های خاص فضای دیجیتال، از جمله ناشناسی، امکان انتشار سریع محتوا و ماندگاری آثار آزار، ابعادی از مسئله را پدید می‌آورد که فراتر از ظرفیت خانواده و مدرسه است. بنابراین، مراقبت مؤثر از دانش‌آموزان با پیوند میان مداخلات خرد و تنظیمات کلان و از طریق توسعه سیاست‌های حمایتی، تسهیل سازوکارهای گزارش‌دهی در پلتفرم‌ها، آموزش عمومی درباره حقوق و مسئولیت‌های دیجیتال و همکاری میان نظام آموزشی و نهادهای سیاست‌گذار به‌دست می‌آید.

مسیرهای موجود مراقبت از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی کدام است؟

مرور یافته‌های مرورهای نظام‌مند پیشین، نشان داد که مداخلات، از حیث ابزار و رسانه ارائه مداخله از شیوه‌های صرفاً آموزش‌محور به سمت ابزارهای فناوری‌محور حرکت کرده است. این تحول، با توجه به دگرگونی زیست‌جهان نوجوانان، از مزایای مهمی مانند جذابیت بیشتر، تعاملی بودن، امکان شخصی‌سازی و دسترسی گسترده برخوردار است. اما، باید توجه داشت که فناوری، خود هدف نیست، بلکه رسانه‌ای برای انتقال مؤثرتر محتوا و تمرین مهارت‌ها است. در نتیجه، اثربخشی مداخلات فناورانه به کیفیت طراحی آموزشی، انطباق با ویژگی‌های تحولی نوجوانان، و تکیه بر پشتوانه نظری معتبر وابسته است.

به‌طور کلی به‌نظر می‌رسد که مؤثرترین مسیر مراقبت از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی، در طراحی برنامه‌هایی نهفته است که هم‌زمان چندین مؤلفه را برای سطوح مختلف مخاطبان ادغام کند. بر این اساس انتظار می‌رود که مدل‌های مداخله‌ای آینده از رویکردهایی با محدودیت زمان و صرفاً آگاهی‌بخش فاصله بگیرد و به سوی برنامه‌های چندمرحله‌ای، تکرارشونده حرکت کنند و در مدرسه و خانواده نهادینه شود.

نتیجه‌گیری

مراقبت اثربخش از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی، یک اقدام تک‌بعدی یا صرفاً منحصر به آموزش مستقیم به نوجوان نیست؛ بلکه پدیده‌ای پیچیده و بوم‌شناختی است که موفقیت آن در گرو «پیوند میان ظرفیت‌های فردی نوجوان و مداخله هماهنگ شبکه حامی (خانواده، مدرسه و جامعه)» است. به‌طور کلی بر اساس یافته‌های حاصل از سطوح مغفول مانده در مداخلات فعلی مراقبت در برابر قلدری مجازی، مراقبت از نوجوانان در برابر قلدری مجازی مستلزم اجرای موارد زیر است:

۱) عبور از آگاهی‌بخشی صرف به سمت توانمندسازی همه‌جانبه: دانش‌افزایی و سواد آنلاین به‌تنهایی بازدارنده نیستند. پیشگیری واقعی زمانی اتفاق می‌افتد که آموزش با تقویت مهارت‌های هیجانی (همدلی)، شناختی (تفکر نقاد و کنترل تکانه)، رفتاری (مستندسازی و کمک‌خواهی) و سرمایه‌های روان‌شناختی (تاب‌آوری و عزت‌نفس) همراه شود.

۲) ضرورت توازن در سطوح مداخله (بسترسازی محیطی): مداخلات فعلی بیش از حد بر روی خودمؤلفه‌ها نوجوان تمرکز کرده‌اند، در حالی که برای اثربخشی پایدار، باید نگاه نظام‌مند حاکم شود؛ یعنی والدین از کنترل‌گری به سمت نظارت همدلانه حرکت کنند، مدارس اقلیم حامی و سازوکار گزارش‌دهی محرمانه ایجاد کنند و جامعه پلتفرم‌های قوانین حقوقی و ساختارهای کلان حمایتی را توسعه دهند.

۳) تحول در ابزار و زمان مداخلات: مسیرهای موفق آینده باید از برنامه‌های کوتاه‌مدت، تئوریک و سنتی فاصله گرفته و به سمت برنامه‌های تعاملی (فناوری‌محور)، مستمر، تکرارشونده و نهادینه‌شده در اتمسفر خانه و مدرسه حرکت کنند.

بطور کلی باید گفت قلدری مجازی در خلاء رخ نمی‌دهد؛ بنابراین، پاسخ به آن نیز نمی‌تواند فردی باشد. محافظت از دانش‌آموز در فضای دیجیتال، نیازمند یک سپر دفاعی چندلایه است که از مهارت‌های درونی نوجوان آغاز شده و تا هماهنگی کامل خانه، مدرسه و سیاست‌های کلان جامعه امتداد می‌یابد.

محدودیت‌ها

عدم دسترسی به متن کامل برخی از مطالعات و برخی از پایگاه‌ها از محدودیت‌های این پژوهش بودند.

پیشنهادهای

انجام پژوهش به منظور طراحی مداخلات چند سطحی مبتنی بر بوم مدارس ایران برای مداخله در برابر قلدری مجازی در بین دانش‌آموزان و بررسی اثربخشی مداخلات طراحی شده بر مبنای نتایج این پژوهش پیشنهاد می‌شود.

منابع

- Antia K, Boucsein J, Deckert A, Dambach P, Račaitė J, Šurkienė G, et al. (2020) Effects of International Labour Migration on the mental health and well-being of left-behind children: a systematic literature review. *Int J Environ Res Public Health*. 17(12):4335. <https://doi.org/10.3390/ijerph17124335>
- Arató. N, Zsido. A, Rivnyák. A, Peley. B & Labadi. B. (2021). Risk and Protective Factors in Cyberbullying: the Role of Family, Social Support and Emotion Regulation. *International Journal of Bullying Prevention*. 4. 1-14. 10.1007/s42380-021-00097-4.
- Bai, Q., Hao, X., Xia, Y., & Kishimoto, T. (2026). Enhancing psychological resilience in cyberbullying victims through AI-guided cognitive reappraisal. *Internet interventions*, 44, 100935. <https://doi.org/10.1016/j.invent.2026.100935>
- Baidoo. C, Alvarez. M & Hawkins. S. (2025). The impact of cyberbullying laws on student cyberbullying by sexual minority status. *Preventive Medicine Reports*. 58. 103221. 10.1016/j.pmedr.2025.103221.
- Bezerra, L. L. A. L., Alves, D. L. G., Nunes, B. R., Stelko-Pereira, A. C., Florêncio, R. S., & Gomes, I. L. V. (2023). Anti-Bullying Interventions With an Emphasis on Bystanders: A Scoping Review. *The Journal of school health*, 93(11), 1036–1044. <https://doi.org/10.1111/josh.13349>
- Bird, K., Simpson, V. L., Mathews, P. D., Swartz, H., Mantey, D. S., & Esquenazi-Karonika, S. (2026). Findings from the 2023 YRBSS: Examining the risk factors of social media use, alcohol use, bullying and adolescent suicide. *Journal of affective disorders*, 400, 121211. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2026.121211>
- Blanca. L, Kessel. R, Kristin, M, Achab. S, Corazza. O, Stein. D, Ekhtari, H, Bowden-Jones. H, Ioannidis. K (2026). Mapping policies related to problematic usage of the internet in seven European countries: Netherlands, Spain, Hungary, Lithuania, Portugal, Estonia and Switzerland. *Comprehensive Psychiatry*. 148. 152674. 10.1016/j.comppsy.2026.152674.

- Bozdag, F., Kackin, O., & Duken, M. E. (2026). The Effect of School-Based Bullying Prevention Program on Adolescents' Traditional Bullying and Cyberbullying Victimization, Dispositions and Future Expectations: A Randomized Controlled Study. *Clinical child psychology and psychiatry*, 13591045251396371. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/13591045251396371>
- Cambaz Kurt, Nevin. (2025). Bullying and cyberbullying among adolescents associations with somatic symptoms, psychiatric symptoms, and sleep disturbance (psychosocial effects of bullying in adolescents). *Middle East Current Psychiatry*. 32. 2-8. 10.1186/s43045-025-00602-1.
- Casaña Mohedo, J., Murillo-Llorente, M. T., Perez-Bermejo, M., Legidos-García, M. E., & Martínez-Peris, M. (2026). Study of the Relationship Between Cyberbullying and Mental Health in Adolescents-A Systematic Review. *Children (Basel, Switzerland)*, 13(3), 367. <https://doi.org/10.3390/children13030367>
- Cebollero-Salinas, A., Hernández, S.O. & Escoriaza, J.C. (2025) Socio-emotional e-competencies, cyberaggression, and cybervictimisation in adolescents: differences according to sex and academic year. *J. New Approaches Educ. Res.* 14, 5. <https://doi.org/10.1007/s44322-024-00025-6>
- Chen, Q., Chan, K. L., Guo, S., Chen, M., Lo, C. K., & Ip, P. (2023). Effectiveness of Digital Health Interventions in Reducing Bullying and Cyberbullying: A Meta-Analysis. *Trauma, violence & abuse*, 24(3), 1986–2002. <https://doi.org/10.1177/15248380221082090>
- Chen, Q., Lin, W., Wu, Q., & Chan, K. L. (2025). The Effectiveness of Interventions on Bullying and Cyberbullying Bystander: A Meta-Analysis. *Trauma, violence & abuse*, 26(5), 938–954. <https://doi.org/10.1177/15248380241297362>
- Chen, R., Ming, D., Hao, X., Hu, Z., Zhao, M., & Fan, C. (2025). Cyber victimization experience, uncertainty stress, and internet self-efficacy as predictors of negative bystander behavior in cyberbullying among adolescents: a moderated mediation model. *BMC psychology*, 13(1), 1270. <https://doi.org/10.1186/s40359-025-03597-w>
- Chicote-Beato, Mercedes & González-Villora, Sixto & Bodoque-Osma, Ana & Navarro, Raúl. (2024). Cyberbullying intervention and prevention programmes in Primary Education (6 to 12 years): A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*. 101938. 10.1016/j.avb.2024.101938.
- Chillemi, K., Abbott, J. A. M., Austin, D. W., & Knowles, A. (2020). A pilot study of an online psychoeducational program on cyberbullying that aims to increase confidence and help-seeking behaviors among adolescents. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 23(4), 253-256. <https://doi.org/10.1089/cyber.2019.0081>
- Conway-Moore, K., Blanchard, L., Aguiar, A., O'Mara, J., Vlad, I., Rutter, H., & Knai, C. (2026). Social media, adolescent mental health, and diet: a policy content analysis. *BMC public health*, 26(1), 1290. <https://doi.org/10.1186/s12889-026-26786-7>
- Crone. E & Konijn. E. (2018). Media Use and Brain Development During Adolescence.. *Nature Communications*. 9. 10.1038/s41467-018-03126-x.
- Dailey, S. F., & Roche, R. R. (2025). The SHIELD Framework: Advancing Strength-Based Resilience Strategies to Combat Bullying and Cyberbullying in Youth. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 22(1), 66. <https://doi.org/10.3390/ijerph22010066>
- Dailey, S. F., Roche, R. R., & Sharkey, M. C. (2025). Addressing Bullying and Cyberbullying in Public Health: A Systematic Review of Interventions for Healthcare and Public Health Professionals. *International journal of environmental research and public health*, 22(11), 1682. <https://doi.org/10.3390/ijerph22111682>
- Dailey, S. F., Roche, R. R., & Sharkey, M. C. (2025). Addressing Bullying and Cyberbullying in Public Health: A Systematic Review of Interventions for Healthcare and Public Health Professionals. *International journal of environmental research and public health*, 22(11), 1682. <https://doi.org/10.3390/ijerph22111682>
- Draganić, M., Grbović, S., & Adžić Zečević, A. (2024). The Incidence and Forms of Cyberbullying and the Connection Between Cyberbullying and Self-Esteem Among High School Students in Montenegro. *Sage Open*, 14(1).
- Eroglu Ada, Figen & Batur, Ebru & Bayrak, Aleyna & Hatipoglu, Ceren & Katal, Ilayda. (2026). How Does Bullying Victimization Predict Dysfunctional Beliefs about Appearance in Adolescents? The Roles of Psychological Distress and Self-Concealment. *International Journal of Bullying Prevention*. 1-15. 10.1007/s42380-026-00343-7.
- Escario, José-Julián & Wilkinson, Anna & Casaló Ariño, Luis & Espejel-Blanco, Joel. (2026). Determinants of Smoking: the Role of Cyberbullying Victimization and Smoking Environments. *Journal of Child and Family Studies*. 35. 10.1007/s10826-026-03264-7.
- Ferraresso, Riccardo & Maher, Cooper & Kim, Chunrye. (2026). Cybervictimization among female Korean adolescents: An online routine activity perspective. *International Journal of Law Crime and Justice*. 10.1016/j.ijlcj.2026.100851.
- Ferreira, J. M. A., Baueroová, R., Taşlibeyaz, E., Giannouli, V., Koyuncu, M., Agatonović, M., O'Higgins Norman, J., Meehan, A., & Bojić, L. (2026). A systematic review of emerging technologies and their impact on adolescent well-being and religious identity. *Acta psychologica*, 264, 106601. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2026.106601>

- Ferreira, Paula & Veiga Simão, Ana Margarida & Paiva, Ana & Martinho, Carlos & Prada, Rui & Ferreira, Aristides & Santos, Francisco. (2021). Exploring Empathy in Cyberbullying with Serious Games. *Computers & Education*. 166. 104155. 10.1016/j.compedu.2021.104155.
- Giumetti, G. W., Sheehan, M. J., Kowalski, R. M., & Feinn, R. S. (2026). Offline, online, and over the line: Shared and unique predictors of victimization from traditional bullying, cyberbullying, and technology-facilitated sexual exploitation among college students. *International Journal of Bullying Prevention*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s42380-026-00346-4>
- Grover S, Raju VV. (2023). Cyberbullying: A narrative review. *J Mental Health Hum Behav*. 28:17-26.
- Hillier, S.; Clough, B.; Alavi, M. (2026) Exploring the Nexus: TikTok cyberbullying, anxiety, depression, life satisfaction, and sex differences among young adults. *Technol. Forecast. Soc. Chang*. 228. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2026.124665>.
- Høgstad, H., Kaiser, S., & Kyrrestad, H. (2023). Adolescents' assessment of two mental health-promoting mobile apps: Results of two user surveys. *JMIR Formative Research*,7. <https://doi.org/10.2196/40773>
- Iloakasia, A. J, Obumse, N. A. (2026) "Parental Awareness and Response to Cyberbullying: A Qualitative Study of Nigerian Parents," *Jurnal Kajian Bimbingan dan Konseling*: Vol. 11: No. 1, Article 2.
- Jackson, Emma & Lai, Anthony & Luo, Aileen & Martin-Rivera, Daiana & Bussey, Kay. (2025). The 'Good Bystander': Qualitative Exploration of Cyber Bystander Behaviours, Motivations, and Associated Victim Perceptions. *International Journal of Bullying Prevention*. 1-12. 10.1007/s42380-025-00331-3.
- Johnson. N. F., Francis. (2022) Z.Positive family relationships in a digital age: Hearing the voice of young people. *Children & Society*. 36:933–948. <https://doi.org/10.1111/chso.12548>
- Kamaruddin, I. K., Ma'rof, A. M., Mohd Nazan, A. I. N., & Ab Jalil, H. (2023). A systematic review and meta-analysis of interventions to decrease cyberbullying perpetration and victimization: An in-depth analysis within the Asia Pacific region. *Frontiers in psychiatry*, 14, 1014258. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2023.1014258>
- Kass, Mirelle & Alexander, Lindsay & Connell, Tatum & Hamaneh, Sara & Abdullah, Najuma & Freund, Michelle & Milham, Michael & Nikolaidis, Aki. (2025). Negative online experiences and reporting rates in youth with mental health conditions. 10.1101/2025.06.23.25330123.
- Khaeriyah. K & Natsir. N. (2025). The Role Of Family in Shaping Social Values in the Digital Era. *JOURNAL OF ADMINISTRATIVE AND SOCIAL SCIENCE*. 6. 01-16. 10.55606/jass.v6i2.1844.
- Khairi. A, Li. W, & Yeo. S, Tong. Y, Rahman. M & Motevali. S. (2022). The Importance of Emotional Competence in Preventing Cyberbullying: The Role of Family as Moderator. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 12. 10.6007/IJARBSS/v12-i4/13062.
- Kurnaz, M. F. Koçtürk, N. (2025) Addressing cyberbullying in adolescents: A comprehensive meta-analytic evaluation of intervention programs, *Aggression and Violent Behavior*, 84, 102081 <https://doi.org/10.1016/j.avb.2025.102081>.
- Laura E. Jones. L.E, Nadkarni. R, Krupa. N. (2026) Significant mediation by sadness and self-injury is observed in associations between county-level cyberbullying victimization and youth suicidality in rural New York State, *Journal of Affective Disorders*, 401, 121270. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2026.121270>.
- Li, Nan & Guo, Siying & Park, Hyejoon. (2024). Cyberbullying Among Adolescents in East Asian Societies: Explanations Based on General Strain Theory. *International Journal of Bullying Prevention*. 7. 445-459. 10.1007/s42380-023-00204-7.
- Li, Y., Liu, Y., Knoll, M., & Obsuth, I. (2026). Mechanisms linking cyberbullying victimisation to internalising problems in youth: A systematic review and meta-analytic structural equation modelling. *Clinical psychology review*, 123, 102672. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2025.102672>
- li. S, Gong. N, Lin. Y, Huang. F, Zhang. S & Yu. G. (2024). School climate and cyberbullying victimization: A meta-analysis. *Children and Youth Services Review*. 169. 108064. 10.1016/j.chilyouth.2024.108064.
- Liu, C., You, L., Li, J., Zhang, M., Li, H., Qian, B., Xie, J., & Li, J. (2025). The effectiveness of longitudinal intervention programs for adolescent cyberbullying and its influencing factors: A three-level meta-analysis. *Journal of affective disorders*, 388, 119654. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2025.119654>
- Liu. S & Hoi. K. (2025). Parenting Style and Adolescents' Cyberbullying Behaviors: Restrictive Parental Internet Intervention as a Moderator in Macau. *Future*. 3. 20. 10.3390/future3040020.
- Manzoor, Z., Sadiq, U., & Baig, K. B. (2026). Cyberbullying and emotional vulnerabilities: role of coping styles. *BMC psychology*, 14(1), 351. <https://doi.org/10.1186/s40359-026-04021-7>
- Marín-Balcázar, S & Guachichulca, M (2022). A systematic literature review on bullying and cyberbullying models, programs, and intervention strategies. *MASKANA*. 13. 21-33. 10.18537/mskn.13.02.03.
- Marín-López. I, Zych. I, Ortega-Ruiz. R, Hunter. S & Llorent. V. J. (2019). Relations among online emotional content use, social and emotional competencies and cyberbullying. *Children and Youth Services Review*. 108. 10.1016/j.chilyouth.2019.104647.

- Martín-Criado, J. M., Casas, J. A., & Ortega-Ruiz, R. (2021). Parental Supervision: Predictive Variables of Positive Involvement in Cyberbullying Prevention. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18, 1562. 10.3390/ijerph18041562.
- Masoumi, D., Bourbour, M., Edling, S., Gill, Peter & Francia, G. (2024). School Staff Strategies for Identifying, Dealing with and Preventing Cyberbullying Among Swedish Primary School Pupils. *Computers in the Schools*, 42, 1-22. 10.1080/07380569.2024.2416426.
- Mauludi, M. & Fasikhah, S. (2024). The mediating role of emotional competence in the association between self-esteem and cyberbullying victimization among adolescents. *Jurnal Ilmiah Psikologi Terapan*, 12, 133-139. 10.22219/jipt.v12i2.31039.
- Mekonnen, G. T., Lin, L. S. F., Aslett, D., & Allan, D. M. C. (2026). Australia's Social Media Age Restriction: A Comparative Analysis of International Approaches and Bioecological Systems Impacts. *World*, 7(5), 75. <https://doi.org/10.3390/world7050075>
- Milkovich, L. M., Carlson, J. A., Chertoff, K., & Randell, K. A. (2026). How School-Related Internet Use Shapes Teens' Learning, Communication, Academic Stress, Online Behavior: A Qualitative Study. *Academic pediatrics*, 26(3), 103210. <https://doi.org/10.1016/j.acap.2025.103210>
- Mischel, J., & Anastasia, K. (2023). What Constitutes Cyberbullying: Perspectives from Middle School Students. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 13, 53-53. 10.5539/jedp.v13n1p53.
- Ng, E. D., Chua, J. Y. X., & Shorey, S. (2022). The Effectiveness of Educational Interventions on Traditional Bullying and Cyberbullying Among Adolescents: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Trauma, violence & abuse*, 23(1), 132–151. <https://doi.org/10.1177/1524838020933867>
- Nugroho, P. S., Samutachak, B., Jirapramukpitak, T., Ghazali, Fauzi, F. A., & Chamrathirong, A. (2025). The mediating factor of psychological well-being between cyberbullying experience and sedentary behaviour among university students. *Acta psychologica*, 260, 105616. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2025.105616>
- Nzeakor, O., Nwoke, C. & Okafor, R. (2023). WHY DO CYBERCRIME VICTIMS FAIL TO REPORT THEIR VICTIMIZATION EXPERIENCES TO THE POLICE? A SURVEY OF THE FACTORS OF POOR ATTITUDE TOWARDS REPORTING CYBERCRIME VICTIMIZATION IN NIGERIA. 1.
- O'Reilly, M., Levine, D., & Law, E. (2021). Applying a 'digital ethics of care' philosophy to understand adolescents' sense of responsibility on social media. *Pastoral Care in Education*, 39(2), 91–107. <https://doi.org/10.1080/02643944.2020.1774635>
- Odeyemi, C., & Jones, L. E. (2026). Associations between suicidality and bullying victimization differ by sex and sexual orientation among U.S. high school students, 2011-2023. *Journal of affective disorders*, 402, 121402. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2026.121402>
- Oonagh, S., Betts, L., Baguley, T., & Binder, J. (2020). "I feel like everyone does it"- Adolescents' perceptions and Awareness of the Association between Humour, Banter, and Cyberbullying. *Computers in Human Behavior*, 108, 106297. 10.1016/j.chb.2020.106297.
- Palomera, R., Fernández-Rouco, N., Briones, E. & González-Yubero, S. (2021). Adolescent Bystanders' Responses and the Influence of Social Values on Applying Bullying and Cyberbullying Strategies. *Journal of School Violence*. 10.1080/15388220.2021.1979017.
- Patchin, J. W. & Hinduja, S. (2026) Vicarious supervision: Preventing cyberbullying through positive parent-child relationships. *Aggression and Violent Behavior*, 87, 102-140. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2026.102140>
- Patrakov, E., Datti, R. & Sirisety, M. (2024). The role of family in shaping adolescents' online behaviour: Risks, supervision, and digital literacy. 10.33910/herzenpsyconf-2024-7-50.
- Peebles E. Cyberbullying: Hiding behind the screen. *Paediatr Child Health*. (2014) Dec;19(10):527-8. doi: 10.1093/pch/19.10.527. PMID: 25587229; PMCID: PMC4276384.
- Peng, S.; Guo, Y.; Jiang, G.; Liu, Q.; Lu, C.; Wang, W.; Guo, L. (2026) A network analysis of depressive symptoms, problematic internet use, and social support in relation to suicidal behaviors among Chinese adolescents. *Comput. Hum. Behav. Rep.* 22, <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2026.101031>.
- Popović, Stjepka & Vejmelka, Lucija, 2026. "Cyberbullying of children and youth in Croatia: A systematic review of studies with narrative synthesis," *Children and Youth Services Review*, Elsevier, vol. 185(C)
- Potard, C., Combes, C., Kubiszewski, V., Pochon, R., Henry, A., & Roy, A. (2021). Adolescent School Bullying and Life Skills: A Systematic Review of the Recent Literature. *Violence and victims*, 36(5), 604–637. <https://doi.org/10.1891/VV-D-19-00023>
- Pyżalski, J., Plichta, P., Szuster, A., & Barlińska, J. (2022). Cyberbullying Characteristics and Prevention-What Can We Learn from Narratives Provided by Adolescents and Their Teachers?. *International journal of environmental research and public health*, 19(18), 11589. <https://doi.org/10.3390/ijerph191811589>

- Qianru Liang & Sisi Tao & Qianqian Pan & Min Lan & Zemin Guo & Wenhui Li & Yimeng Li & Cheng Yong Tan & Nancy Law, 2026. "Mitigating cyberbullying's impact on children's well-being: The roles of digital literacy and cognitive emotion regulation," *Humanities and Social Sciences Communications*, Palgrave Macmillan, vol. 13(1), pages 1-13, December.
- Ray, G, McDermott, C.M, Nicho, M. (2024) Cyberbullying on Social Media: Definitions, Prevalence, and Impact Challenges, *Journal of Cybersecurity*, 10(1) 026, <https://doi.org/10.1093/cybsec/tyae026>
- Richardson, M. K., Agbonlahor, O., Hart, J. L., Diaby, M., & Mattingly, D. T. (2026). Adolescent cyberbullying and polysubstance use: unpacking sex differences. *Scientific reports*, 16(1), 2204. <https://doi.org/10.1038/s41598-025-24108-2>
- Rusillo-Magdaleno, A., Moral-García, J. E., Brandão-Loureiro, V., & Martínez-López, E. J. (2024). Influence and Relationship of Physical Activity before, during and after the School Day on Bullying and Cyberbullying in Young People: A Systematic Review. *Education Sciences*, 14(10), 1094. <https://doi.org/10.3390/educsci14101094>
- Saladino, V, Eleuteri, S, Verrastro, V & Petruccelli, F (2020) Perception of Cyberbullying in Adolescence: A Brief Evaluation Among Italian Students. *Front. Psychol.* 11:607225. doi: 10.3389/fpsyg.2020.607225
- Salem, A.A.M.S, Al-Huwailah, A.H.; Abdelsattar, M.; Al-Hamdan, N.A.H.; Derar, E.; Alazmi, S.; Abu Al-Diyar, M.; Griffiths, M.D. (2023). Empathic Skills Training As a Means of Reducing Cyberbullying among Adolescents: An Empirical Evaluation. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 20, 1846. <https://doi.org/10.3390/ijerph20031846>
- Santos, D, Mateos-Pérez, E, Cantero, M & Gámez-Guadix, M. (2021). Cyberbullying in Adolescents: Resilience as a Protective Factor of Mental Health Outcomes. *Cyberpsychology, behavior and social networking*, 24(6), 414–420. <https://doi.org/10.1089/cyber.2020.0337>
- Serritella, E., Guazzini, A., & Menesini, E. (2025). Countering bullying and cyberbullying using technology-based solutions: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 85, 1–31. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2025.102102>
- Shao, I. Y, Al-Shoaibi, A. A. A, Testa, A, Ganson, K. T, Baker, F. C & Nagata, J. M. (2024). The Association between Family Environment and Subsequent Risk of Cyberbullying Victimization in Adolescents. *Academic pediatrics*, 24(6), 957–962. <https://doi.org/10.1016/j.acap.2023.11.019>
- Shen, C., Girela-Serrano, B. M., Di Simplicio, M., Spiers, A., Dumontheil, I., Thomas, M. S. C., Röösli, M., Elliott, P., Smith, R. B., & Toledano, M. B. (2026). Social networking site use, depressive and anxiety symptoms in adolescents: evidence from a longitudinal cohort study (SCAMP). *BMC medicine*, 24(1), 139. <https://doi.org/10.1186/s12916-026-04667-5>
- Shi, Y., Lau, Y., Chan, H. H. H., Choi, J. K. K., Calvo-Morata, A., & Wong, S. H. (2025). School-Based Intervention on Cyberbullying-Related Outcomes and Psycho-Social Well-Being in Children and Adolescents: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Trauma, violence & abuse*, 15248380251375480. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/15248380251375480>
- Shuhui, X., Yu, Z., Chunjing, S., & Zhiqiang, W. (2025). From victim to bully: unpacking moral disengagement and the buffering effect of legal cognition. *BMC public health*, 25(1), 4015. <https://doi.org/10.1186/s12889-025-25364-7>
- Smith, E. R. (2019) "Fighting Cyberbullying with Technology: Anonymous Reporting Access Impact on Student Perceptions of School Climate". ETD Collection for Fordham University. AAI13880100.
- Tao, Si, Reichert, F & Law, N. (2026). Longitudinal bidirectional relations between digital literacy and cyberbullying experiences in adolescence. *Humanities and Social Sciences Communications*. 13. 10.1057/s41599-026-06788-x.
- Theriault-Couture, Frederic & Blangis, Flora & Dooley, Niamh & Fisher, Helen & Matthews, Timothy & Odgers, Candice & Arseneault, Louise. (2025). Cybervictimisation and mental health conditions in young people: findings from a nationally representative longitudinal cohort. *The Lancet Child & Adolescent Health*. 10.1016/S2352-4642(25)00311-6.
- Tokgöz, E. Ö., Kocatürk, M., & Serin, H. (2026). Constructing the cyberbullying coping scale for adolescents and young adults: psychometric properties and well-being correlates. *BMC psychology*, 14(1), 447. <https://doi.org/10.1186/s40359-026-04212-2>
- Torgal, C, Espelage, D, Polanin, J, Ingram, K, Robinson, L, El Sheikh, A & Valido Delgado, A. (2021). A Meta-Analysis of School-Based Cyberbullying Prevention Programs' Impact on Cyber-Bystander Behavior. *School Psychology Review*. 52. 1-15. 10.1080/2372966X.2021.1913037.
- Torun, G., Akgenç, F., & Can Öz, Y. (2026). The mediating effect of cyber victimization and cyberbullying on the relationship between social media addiction and emotional and psychological well-being in adolescents. *BMC psychology*, 14(1), 355. <https://doi.org/10.1186/s40359-026-04148-7>
- Tozzo, P., Cuman, O., Moratto, E., & Caenazzo, L. (2022). Family and Educational Strategies for Cyberbullying Prevention: A Systematic Review. *International journal of environmental research and public health*, 19(16), 10452. <https://doi.org/10.3390/ijerph191610452>
- van de Groep S, van de Groep IH, Crone E. (2023). Online Prosocial Behaviors in Adolescence and Young Adulthood: Differential Age and Gender patterns for Online Emotional Support and Online Activism. *PsyArXiv*. DOI: 10.31234/osf.io/2qge7.

- Vizcaíno-Cuenca, Rocío & Carretero-Dios, Hugo & Romero-Sánchez, Mónica. (2025). "It's not violence, it's an exaggerated complaint": The Role of (Cyber)Rape Culture and Objectification Theory in the Understanding the Emotional Impact in Women That Have Experienced Cyber-Sexual Violence. 10.31234/osf.io/8jwv9_v1.
- Vo, De & Nguyen, Pham Ngoc Thien & Huynh, Viet & Nguyen, Giang. (2026). Cyberbullying among high school students: digital literacy as a protective factor?. *Social Psychology of Education*. 29. 10.1007/s11218-026-10174-5.
- Waite. E, Guest. E & Slater. A. (2025). To Scroll or Not to Scroll? Exploring the Social Media Experiences of Young People with Visible Differences Using Photo-Elicitation Interviews. 10.2139/ssrn.5358826.
- Wang, L., & Jiang, S. (2023). Effectiveness of Parent-Related Interventions on Cyberbullying Among Adolescents: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Trauma, violence & abuse*, 24(5), 3678–3696. <https://doi.org/10.1177/15248380221137065>
- Wang, T., Jiang, L., & Yang, C. (2026). The association between perceived discrimination and Chinese adolescent loneliness: the roles of school bullying, suicide self-injury ideation, and teacher-student relationship. *BMC public health*, 26(1), 1090. <https://doi.org/10.1186/s12889-025-26121-6>
- Wang, Y, Hu, H, Lin, Y, Liu, Q. (2026) Why violence evolves? Longitudinal contributions of perceived interparental conflict to adolescent cyberbullying perpetration: The mediating role of psychological entitlement. *Journal of Applied Developmental Psychology*. 104, 101949. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2026.101949>.
- Yang, D., Peng, P., Tao, L., & Zhang, J. (2026). The relationship between adolescent bullying victimization, self-control and cyberbullying: a cross-lagged panel model. *BMC psychology*, 14(1), 277. <https://doi.org/10.1186/s40359-026-04062-y>
- Yang, X., & Yang, Y. (2026). Adolescent Polysubstance Use: The Intersection of Social Media Use Frequency and Cyberbullying. *Substance use & misuse*, 1–8. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/10826084.2026.2613717>
- Yazıcı-Kabadayı, S., Mercan, O. & Öztemel, K. (2025) Cyberbullying roles and psychosocial dynamics: a latent profile analysis of loneliness, resilience, and self-regulation in adolescents. *BMC Public Health* 25, 1480. <https://doi.org/10.1186/s12889-025-22745-w>
- Zhang, L.; Zhang, B.; Shang, J. (2026) A systematic review and meta-analysis of educational games for the intervention of school bullying. *ActaPsychol*. 266,106963. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2026.106963>.
- Zhang, Xintong & Li, Xiang. (2026). The Hidden Cost of Digital Aggression: How Engaging in Cyberbullying Facilitates Moral Disengagement Among Children Through Changes in Normative Beliefs About Aggression. *Computers in Human Behavior*. 182. 109022. 10.1016/j.chb.2026.109022.
- Zhang, W, Huang, S, Lam, L, Evans, R & Zhu, C (2022) Cyberbullying definitions and measurements in children and adolescents: Summarizing 20 years of global efforts. *Front. Public Health* 10:1000504. doi: 10.3389/fpubh.2022.1000504.
- Zhu, H, Ou, Y & Zhu, Z (2022) Aggressive humor style and cyberbullying perpetration: Normative tolerance and moral disengagement perspective. *Front. Psychol*. 13:1095318. doi: 10.3389/fpsyg.2022.1095318
- Ziegel, L., Sjöland, C. F., Zuo, X., Fine, S. L., & Ekström, A. M. (2025). Adolescent Mental Health and Digital Communication: Perspectives From 11 Countries. *The Journal of adolescent health : official publication of the Society for Adolescent Medicine*, 77(3), 405–412. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2024.02.037>.